

Marquis de Sade - sadismens fader/2

(Fortsat fra forrige nummer)

Der er ingen tvivl om at Marquis de Sade var uheldig. Moralen i Frankrig var efterhånden noget anløben og det var nødvendigt at statuere et eksempel. Marquis de Sade havde efterhånden opbygget et sådant ry at det syntes passende at anbringe ham bag fængslets tykke mure for en længere periode.

Det kom derfor som en overraskelse for alle at kongen gav ordre om grevens løsladelse den 16. november 1768, efter bare fem måneders fængsel. Løsladelsen blev dog givet på den betingelse at Marquis de Sade tog ophold på sit gods La Coste. Den betingelse bryder han dog hurtigt og allerede i udgangen af 1768 er han på farten igen. I de følgende år gennemkrydser Marquis de Sade Frankrig på kryds og tværs. Han tager igen skriveriet op men uden det store held. Han skriver forskellige små teaterstykker som han dog kun får opført på privatscener. Han hyrede skuespillere og forestod selv instruktionen. Stykkerne blev så opført på hans slotte, nogle gange med deltagelse af hans hustru Renee-Pelagie og lillesøsteren Anne-Prospere. Teaterstykkerne var små komedier der ironiserede det eksisterende samfund og revsede systemet. Ofte brugte Marquis de Sade seksualiteten som indgangsvinkel men ligeså ofte var det en ironisering over retssystemet eller sin egen adelsstand. Marquis de Sade følte sig uretfærdigt behandlet af retssystemet som han mente var befolket med

dobbeltmoraliske politiembedsmænd og specielt dommere som havde spytslikket sig vej til deres embedspost, hvis de ikke havde gjort det der var værre. Hans egne handlinger mente han ikke stod mål med den korrupsion og dobbeltmoral der herskede i Frankrig på den tid. Det var ikke uden hold i virkeligheden. Der er flere samtidige historier om adelsmænd der slipper godt fra mord og lemlestelse uden at blive straffet. I den sammenligning mente Marquis de Sade at hans fem-syv slag med en birkekæp mod en prostituerets bagdel kunne vække så stor skandale som den gjorde. Han havde jo ovenikøbet betalt hende! Havde han så for søgt at snyde hende kunne han se en vis logik i at slæbe ham for retten så han kunne betalt sin gæld. Men at fængsle ham og udnævne ham til paria, det mente han var topmålet af dobbeltmoral. I perioden lever han primært på godset La Coste sammen med Renee-Pelagie og Anne-Prospere. Det er i denne periode at han indleder et forhold til lillesøsteren der siden han giftede sig med store søsteren har været forelsket i ham. I breve der bliver skrevet senere i Marquis de Sades liv antydes det at både hustruen og lillesøsteren er med til udleve hans seksuelle fantasier om afstraffelse og sodom.

Dødsstraffen

I slutningen af juni 1772 bliver Frankrig igen vidne til en skandale hvis ophavsmand er Marquis de Sade. Denne gang er det i Marseille. Marquis de Sade hyrer en håndfuld prostituerede til at gennemspille en fantasi. Bagefter bliver han anklaget for at have slået to af pigerne ihjel med spansk flue, et arsenik præparat der skulle give kvinder større lyst. Derudover er der de sædvanlige anklager om piskning, sodomi og et homoseksuel forhold til sin tjener. Efterhånden som sagen efterforskes, viser det sig at der er meget lidt

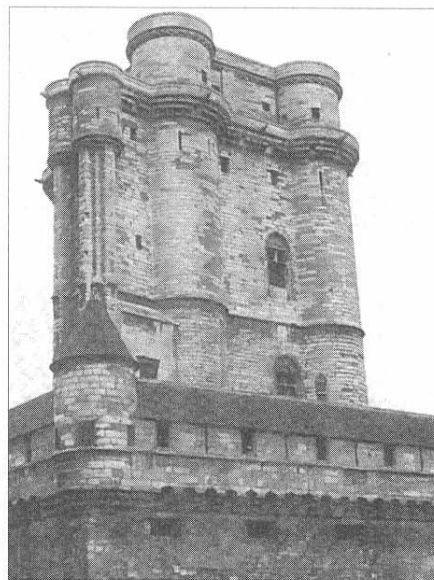
Renée-Pélagie, Marquise de Sade.

hold i anklagerne. Hvorvidt Marquis de Sade gav pigerne ar senik er tvivlsomt. Han uddelte små anis pastiller men om de har indeholdt arsenik vides ikke. In gen af pigerne døde. Marquis de Sade piskede pigerne ligesom de fik lov til at piske ham. Han har givetvis udført sodomi men om det har været mod deres vilje kan ikke opklares. Med hensyn til hans homoseksuelle forhold til sin tjener er det også højst tvivlsomt. Marquis de Sade havde aldrig tidligere udtalt sig positivt om homoseksuelle, tværtimod. Det kan dog ikke udelukkes. Under alle omskændigheder, sagen rullede og Marquis de Sade var igen en jaget mand. Familien gik ind i sagen og forsøgte at bestikke of rene til tavshed uden den store succes. Den offentlige version af historien blev hurtigt til at Marquis de Sade havde inviteret Marseilles spidser til bal hvor han så havde for giftet samtlige med adskillige dødsfald til følge. Eftersigende skulle gaden nedenfor hans vinduer flyde med kvindelig der havde kastet sig ud i deres kvie. Stemningen blev hurtigt oppisket og kravet om en hård straf, den hårdest mulige blev formuleret. Da myndighederne ikke kunne få fat i Marquis de Sade som var flygtet til det selvstændige Savoyen i vest Frankrig måtte man dømme ham in absentia. Han blev dødsdømt, som adelsmand fik han det privilegie at hans hoved skulle af hugges med sværd hvorimod hans tjener som også blev dødsdømt skulle garrotteres. Dødsstraffen blev eksekveret ved hjælp aftrædukker og således var retfærdigheden sket fyldest hvis det ikke lige var fordi Marquis de Sade var flygtet til Savoyen, den sardinske konges landområde i vestfrankrig Umid delbart var det et klogt træk. Det var tvivlsomt om myndighederne ville begynde en besværlig udleveringsforretning med Kongen af

Sardinien, så kunne man ligeså godt lade Marquis de Sade være. Myndighederne havde dog gjort regning uden Madame de Montreuil. Gennem udenrigsmini steren får hun udvirket at Marquis de Sade fængsles i Savoyen som en gestus overfor den franske konge. Marquis de Sade bliver fængslet men flygter et lille år senere i april I 1773. Flugten er fantasi fuld og dristig og giver ham et ry som flugtkonge hvilket senere udelader få muligheder for flugt. Marquis de Sade rejser tilbage til Frankrig og slår sig ned på sit slot La Coste hvor han lever i ube mærkethed fra 1773 til 1775.

I 1775 afsløres det at han har holdt orgier på slottet, med tjenestepigerne som "ofrene". Det er en af benestepigernes fader der rejser sagen. Marquis de Sade forlanger ganske vist faderen stillet for retten for æreskrænkelser, overfald og mordforsøg. Dette besynderlige juridiske aspekt, at en efter søgt dødsdømt forbryder stiller en anden mand for retten i Frankrig gav tilsyneladende ikke anledning til den store opstandelse. Men hvad der vækker opstandelse er faderens historier og en flygtet tjenestepige der søger tilflugt hos Marquis de Sades onkel, Abbed de Sade. Jagten går igen ind på Marquis de Sade og han flygter til Italien. Den følgende tid virker i dag fuldstændig bizar. Marquis de Sade rejste glad og fro rundt i Italien, købte kunst og besøgte de store byer, Firenze og Rom. Eftersigende Iykkedes det ham at komme i audiens hos Paven. Han opretholdt i hele perioden en livlig korrespondance, bl.a. med sin sagfører om at få sendt penge fra sine godser. Manden er dødsdømt, eksekveringen er sket in absentia og al ligevel kan han få udbetalt sit overskud af sine jorde Flugten var nu fornuftig nok. Sålænge Marquis de Sade var uden for Frankrig

kunne der ikke ske noget. Skanda-

Fængslet Vincennes som det ser ud i dag. Illustration fra bogen "Marquis de Sade"

lerne fusede efterhånden ud og man begyndte at overveje om man trods alt ikke havde været lidt forhastede. Tjenestepigerne levede jo stadig og Marquis de Sade var trods alt stadig i familie med kongehuset. Det Iykkedes i

perioden 1772-1777 for familien både at få "smurt" systemet til at omstøde dødsstraffen fra Mar seille ligesom at skandalen omkring tjenestepigerne blev lagt på is. I 1776, efter et år i Italien, vender Marquis de Sade tilbage til Frankrig. Kort efter bliver han arresteret og stillet for retten. Marquis de Sade bliver frifundet dog kun for at finde ud af, at et "lettres de cachet" er udstedt af Kongen på ham og han skal eskorteres tilbage til Paris til afsoning. Der er in gen tvivl om at hans svigermor Madame de Montreuil stod bag. Nu skulle der en gang for alle sættes en stopper for svigersønnens eskapader og brugen løs af familieformuen. For slet ikke at snakke om hans unaturlige omgang med sin hustru og svigerinde. Han flygter dog fra politimændene der skal eskortere ham til Paris. Han holder

sig på fri fod i seks uger men i februar 1777 bliver han igen anholdt og indsat i fængselstårnet Vincennes i Paris. ængslet var ikke meget brugt, der sad kun godt et dusin fanger. Det blev brugt til at "glemme" folk. Personer som Marquis de Sade kunne l jernes fra det offentlige liv og forblive sikkert fængslet i Vincennes i årevis uden at nogen gjorde noget ved det.

Vincennes

Marquis de Sade var ingen mønsterfange. Utallige gange i de første år kommer han på kant med fængslets direktør der straffer ham disciplinært ved inddragelse af gardture. I perioder ser Marquis de Sade kun sine fangevogter

godt en halv time om dagen, resten af tiden er han overladt til sig selv. Familien sørger for hans velbefindende og sender mad og vine til ham, ligesom de sikrer at han har rigeligt med lys, skriverejskaber og papir. Det er i denne periode at hans forfatter skab for alvor tager fart. Overladt til sig selv igennem lange perioder dykker Marquis de Sade ned i sine fantasier og fremstiller flere bøger der senere forarger og ryster verden.

Maquis de Sade - hans filosofi og forfatterskab

Marquis de Sade er optaget af specielt to filosoffer og forfattere på den tid, Rousseau og Voltaire. Begge forfattere tilhører den tid vi kalder oplysningstiden og som var et

gennembrud på det filoso fiske plan. Der blev stillet spørgsmålstegn ved hele den verden man levede i. Marquis de Sade var på sin vis ekstrem i sin verdensanskuelse. Han sammenlignede menneske verden med dyreverden og trak paralleller mellem dem. Mord var på det filosofiske plan ingen forbrydelse, ligesom at mord eller drab ikke var det i dyreverden. At myrde en anden person var ikke

at tilbringe vinteren på et slot. Med sig har de hver deres koner, elsker inde og harem. Hver dag, i 120 dage, skal en af elskerinderne oplæse en seksuel fortælling for de andre. Dernæst tages en pige eller dreng fra haremmet og bliver udsat for det som der bliver læst op. I sig selv er bogen en lang gengivelse af det ene blodige orgie efter det andet. Marquis de Sade bruger uendelig mange sider på at

lade disse fire mennesker forsvare deres handlinger filosofisk. Den ne bog og flere af de andre er nødvendigvis ikke specielt godt skrevet. Der mangler stringens og korthed, men budskabet var og er skræmmende. I et samfund hvor magthaverne,

Je ne sais point vendre ce que j'ai donné. On aura beau vouloir m'enseigner l'art des batteries, à la Bastille, on ne verra pas à moi former. Si les lois imaginent de cette manière, tendent à détruire toutes les vertus et à incultiver tous les vices il est affreux que le gouvernement le souffre; mais il le devrait encore bien plus pour une âme honnête. Je ne pas, dans un tel cas, tendre à la plus parfaite indépendance.

*On payera ce qu'on voudra à l'innocente mais je lui ?...
Sixante deux livres, et je ne sais pas signer un message*

Ca s'annonce 1786.

Udsnit af et af de Sades håndskrevne manuskripter.

forkert, det var tværtimod forkert at myrde morderen. Logikken var ikke helt gennemført hos Marquis de Sade. Men han mente at mord var en naturlig handling i en naturlig verden. At retssystemet så kom og blandede sig og dømte en naturlig handling unaturlig, det var hans argument. Det kan synes forrykt i vores dage, men Marquis de Sade førte andres ideer ud i ekstreme for at påvise sit synspunkt. Hans synspunkter om incest var ligesådan. Incest var også en naturlig handling fra naturen og burde ikke straffes. Han opfattede sin omverden som snæversynet, dobbeltmoralisk og korrupt og anklagede gentagne gange i sine bøger personer fra den omliggende verden. I hans bog 120 days of Sodomi beslutter fire repræsentanter for samfundet

de være sig abso lutte eller demokratiske, anerkender vold som et middel til kontrol af menneskeheden, der må vold fra mennesket også anses for et legitim handlemåde. Samfundet kan ikke bare gå ud og mishandle

og dræbe sine borgere, uden at borgerne ikke kan gøre det samme. Denne lighed, som er ført ud i det ekstreme ramte både det samfund som Marquis de Sade voksede op i, nemlig det absolutte ene vælde samt senere, den franske revolutions ideer og handlemåde. Den franske konges magt var absolut. Den franske adel enten samtykkede eller blev sat på plads. Louis D. 14, Solkongen, var nok en oplyst og på mange måder dygtig hersker. Men hans magt var også absolut. Han var konge af

Guds nåde. Det vil sige, at mellem ham og Gud stod der ingen. Denne position var dog til tider i konflikt med Paven i Rom der mente at have denne særstatus. Men fordi Kongen var udpeget og velsignet af Gud selv, så var han også ufejlbarlig. Han kunne ikke gøre noget forkert. Derfor arme den der forsøgte at påpege fejl eller mangler hos hans Majestæt. Dette syn på tingene herskede helt frem til den franske revolution i 1789 hvor den franske middelstand forkastede magthaverne, ikke for magthavernes syn på sig selv men pga. økonomiske problemer for store dele af den franske middelstand. Den franske konges magt hvilede på dette samfundssyn. Og enhver der satte spørgsmålstegn ved det måtte pacificeres. Enten ved f.eks. "lettres de cachet" som gav mulighed for at fjerne oppositionen eller ved simpelthen at idømme strenge straffe der skulle tjene til skræk og advarsel for andre. Det var lige netop dette syn som Marquis de Sade satte spørgsmålstegn ved. Hvorvidt han fornægtede Guds eksistens står lidt uklart, han har sikkert også selv været i tvivl. Men hans tanke om den naturlige orden satte i hvert fald spørgsmålstegn ved Kongens ret til at udøve magt. Det gik ikke og når Marquis de Sade samtidig opførte sig profant og blasfemisk var der ingen vej tilbage, han måtte bremses. Der er ingen tvivl om Marquis de Sade var utrolig velbelæst og højt intelligent. Hans evner som forfatter svinger meget men værket *Justine* regnes for hans bedste. Han var i tanke og ord svulstig og det gør ham svært tilgængelig for menig mand. Er man derudover ikke fortrolig med oplysningstidens tanker og ideer er han næsten umulig at læse. Hans endeløse seksuelle orgier bliver hurtigt kedelige. På et eller andet tidspunkt bliver det trivielt at læse om hans hovedpersoners omgang med incest, henret-

telser, afføring, lavement og so domi. Når så samtidig at hans filosofiske tankeudredning i bøgerne anløber adskillig hundrede sider så opgiver man. Derfor har ikke særlig mange formået at læse Marquis de Sade, simpelthen fordi manden er for kedelig og for omslædig. Det gør ham dog ikke til en ubetydelig filosof. Og den foroure han vakte i sin levetid og senere viser da også at hans tanker ikke er uden hold i filosofien. På den tid skrev forfattere der ønskede at bevare deres frihed ofte teaterstykker med megen ironi i. Forfatteren vendte tingene på hovedet for ikke at blive beskyldt for f.eks. majestætsfornærmelse. Et dansk modstykke kan vi hente i Ludvig Holberg. I hans stykke "Jeppe på bjerget" ser vi ironien. Det er Jeppe der bliver gjort grin med men når latteren umiddelbart har lagt sig sidder tilskueren allige vel tilbage med tanken om at der var en underliggende dagsorden. Nemlig at det er baronen den er helt gal med. Ludvig Holberg formåede at holde sig på dydens smalle vej og skal heller ikke på no gen måde sammenlignes med Marquis de Sade, men skriveformen var den samme, udviklet bl.a. af Voltaire som var både Marquis de Sades og

Ludvig Holbergs store forbillede. Derfor skal man også anlægge denne synsvinkel overfor Marquis de Sades bøger, hvor kedelige de end måtte være. For de ironiserer over samfundet og samfundsordenen. Det var den skrivemåde Marquis de Sade kendte og elskede og den brugte han, hvad enten han skrev skuespil eller bøger.

I de tretten år Marquis de Sade sidder i fængsel bliver han på et tidspunkt flyttet til Bastillien. Under revolutionen i 1789 bliver han flyttet derfra til Charenton, som er en mellemting mellem et fængsel og et sindsygehospital. Han bliver løsladt i 1790. På det tidspunkt er det franske monarki brudt sammen og Louis D. 16 står sammen med sin hustru dronning Marie Antoniette anklaget i Parlamentet. Det ender senere med begges henrettelse. Udenfor fængslets mure raser revolutionen. Der bliver vendt op og ned på samfundsordenen og angrebene mod adelen bliver gradvist forstærkede. I de følgende tre år lever Marquis de Sade i forholdsmæssig ubemærkedhed. Han lever sammen med en ung elskerinde. Hans hustru Renée-Pelagie bliver skilt fra ham. Hans svigerinde Anne-Prospere

Marquis de Sade i fængslet. Illustration fra bogen "Marquis de Sade".

døde mens han sad i fængsel Hans store plageånd i livet, svigermode-
ren Madame de Montreuil le ver stadig og er gift med den tidligere
retspræsident i Paris.

Revolutionstiden

Marquis de Sade forsøger at få udgivet sine bøger men det lykkes ikke rigtig. Han er fattig idet at de nye magthavere har bestemt at der ikke mere kan opkræves afgifter fra hans fæstebønder på hans godser. Det betyder at Marquis de Sade må ud og arbejde. På et tidspunkt bliver han sekretær for folkedomstolen og siden dommer. Det sker i 1793 i Robespierres regerings tid. Robespierre er blodtørstig om nogen var i Frankrig på den tid. Hans fortolkning af den nye samfundsorden er en total udrensning af de gamle magthavere. Gængse retsprincipper bliver sat ud af kraft og folk kan nu henrettes på den blotte mistanke. Bevisførelse, jury og andre begreber og mekanismer er fjernet. Der findes nu kun folkedommere som skal afgøre sagerne. Ofte får de anklagede ikke engang mulighed for en individuel rettergang. Op mod 100 personer bliver anklaget af gangen og så afgør domstolen så deres skæbne på en gang. Det var dette arbejde som Marquis de Sade fik. Stik imod hvad man måske ellers ville forvente, viste det sig at Marquis de Sade var blodsøden i forhold til sine kollegaer. Han forsøgte at undgå at idømme dødsstraf hvis han kunne komme afsted med det og påkaldte sig snart styrets opmærksomhed i negativ betydning. Marquis de Sade selv blev til at starte med betragtet som et offer for det gamle system men det ændredes snart. Marquis de Sade var en af de ældste familier i Frankrig og måske den højst rangerende blandt adelen. Dette kom tilbage som en

boomerang da Robespierre fandt at Marquis de Sades blodsødenhed ikke kunne accepteres. Robespierres tid som leder af Frankrig i 1793 er blevet kaldt "Rædselsperioden". Det var i denne tid at guillotinen arbejdede på højtryk på Place de Concorde. I tusindvis af mennesker blev i denne periode henrettet på den blotte mistanke. En ting var at adelen næsten med sikkerhed kunne forvente at blive henrettet hvis de blev arresteret. Men deres tjenestefolk, advokater og andre som de havde samarbejdet med og som ikke betingelsesløst afsværgede dem blev henrettet. Marquis de Sade blev igen arresteret og denne gang så det sort ud. Folkedomstolen idømte ham dødsstraf fordi hans søn var flygtet til udlandet. At Marquis de Sade ikke havde nogen som helst andel i sønnens flugt og at han ikke kunne døje sin yngste søn var ingen formildende omstændighed. Marquis de Sade sad og afventede sin dom da Robespierre selv blev fældet og Rædselsregimet stoppet. I stedet for at frigive Marquis de Sade blev han ført tilbage til Charenton hvor han tilbragte resten af sit liv. Det mest mærkværdige ved Marquis de Sades tid som dommer var at han beskyttede sin svigerfa milie de Montreuil. De kom hurtigt under mistanke men Marquis de Sade greb ind og fjernede dem fra de officielle lister over mistænkte. Handlingen i sig selv giver anledning til overvejelse. Hans plageånd nummer 1, Madame de Montreuil ville han endelig kunne få skovlen under sammen med hendes mand som han kun omtalte i nedsættende vendinger. Alligevel afstod han fra det, ja han gik endog så langt at han satte sig eget liv på spil ved at redde dem og i den sidste ende indkasserede en dødsstraf som han kun slap fra på et hængende hår. Marquis de Sade var principfast når det gjaldt. Han

mente at det nye system var ligeså råddent som det gamle og derfor var det ikke rimeligt at hans svigerfamilie skulle undgælde for andre tåbers handlinger. I perioden som Marquis de Sade var en fri mand, fra 1790 til 1793 havde han måske sit livs bedste muligheder for at udleve sine mest bestialske fantasier. Som repræsentant for det nye styre ville han have haft mulighed for at dræbe, tortere og mishandle fanger. Han afstod fra det. Det var ikke Marquis de Sade. At han privat seksuelt nød at tage sin kone unaturligt og at piske hende var en ting, men at handle som offentlig repræsentant var noget andet. Det kan faktisk undre at Marquis de Sade overhovedet tog stillingen som dommer idet at han lodret var uenig med det system han skulle tjene. Dette står desværre ikke helt klart.

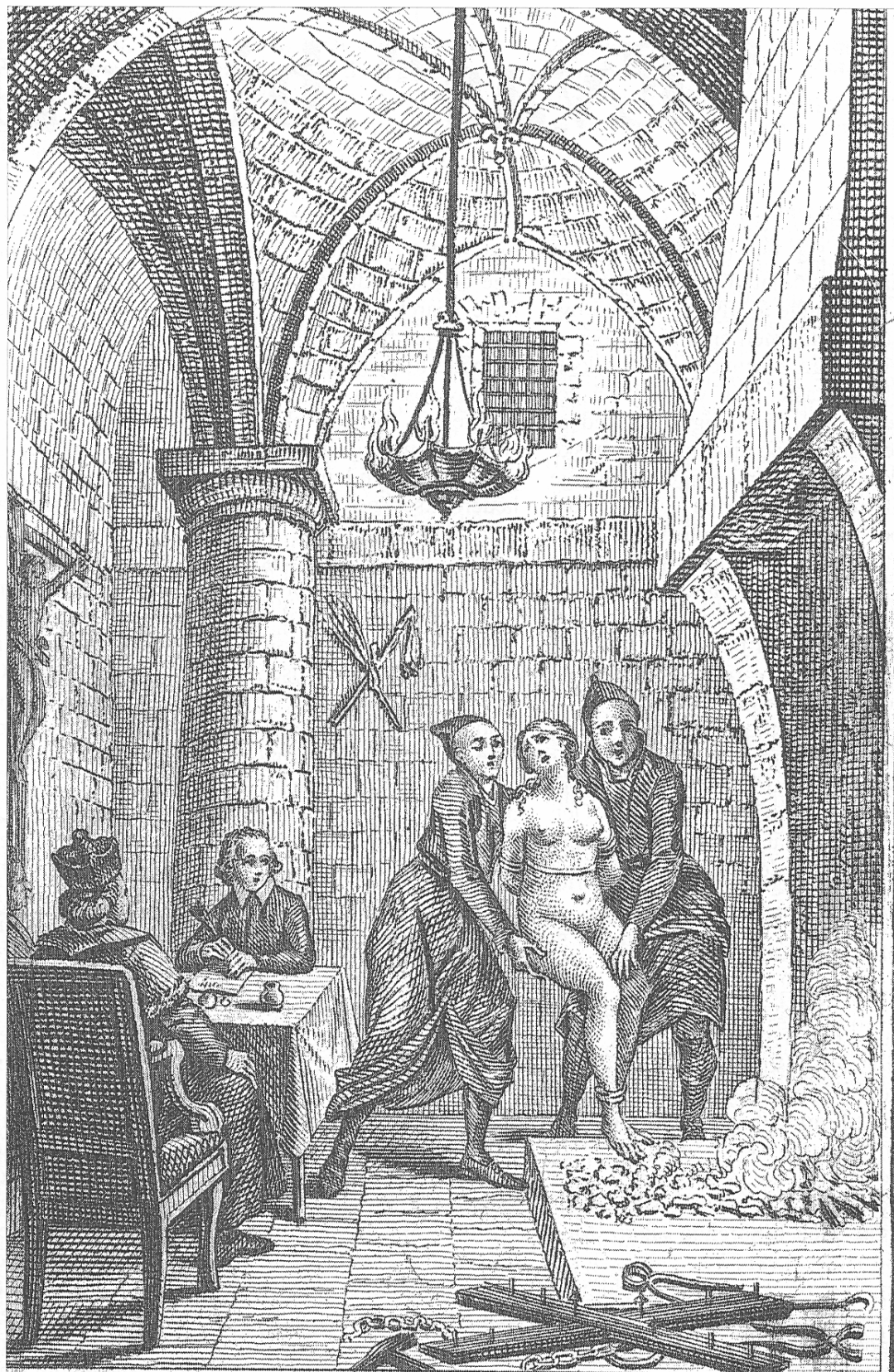
Charenton

Resten af sine dage levede han i Charenton. Han forsøgte at opnå sin frigivelse men i 1805 afslog Napoleon hans appel endeligt og meddelte at han skulle blive hvor han var til han døde. På det tidspunkt var Marquis de Sade 65 år gammel. Han led af gigt og blindhed, lidelser han havde skaffet sig i de fugtige og dårligt oplyste fængsler han havde tilbragt så megen tid i. Han var overvægtig men stadig med godt mod. Han skrev lidt og forsøgte derudover at få udgivet sine bøger. Nogle af sine manuskripter var gået tabt undervejs og disse forsøgte han at genskabe ud fra notater og hukommelse. Men han skrev intet som kom op på siden af tidligere tiders bøger. Hans alder taget i betragtning var han ældre end de fleste i Frankrig på den tid. Han havde igen fået adgang til indtægterne fra sine godser og han levede et efter forholdene komfortabelt liv. Han var ikke vild med sin yngste

søn, den ældste var død og datteren gået i kloster, men de sås alligevel tit. Sønnen mente faderen var sinds syg men sørgede alligevel for at han fik sine fornødheder i form af god mad og gode årgangsvine. Dagen før sin død i 1814 havde Marquis de Sade lavet en aftale med sin elskerinde og sin præst. Om aftenen den 27. November, dagen inden sin aftale, sov han ind 74 år gammel.

Artiklen er inspireret af Donald Thomas' Marquis de Sade biografi. Den version der ligger til grund for artiklen er den engelske udgave men bogen er heldigvis oversat til dansk. Alle illustrationer til artiklen i forrige nummer og dette er hentet fra bogen.

Morten Z. Nielsen

Le ciel est-il juste quand il abandonne la vertu à de si grands tourments?

»Kan Himmelen være retfærdig, når den overlader Dyden til så rygtelige pinsler?« Inkquisitionens rædsler. Illustration til *Aline et Valcour*, 1795. (Weidenfeldt & Nicolson Archives)